

COVID-19 SALGININDA HASTALIK KORKU DURUMLARININ X, Y VE Z NESİLLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Evaluation of the effect of fear level of COVID-19 disease on the x, y and z generations

Egemen ÜNAL¹, Mehmet Enes GÖKLER¹, Dilek TUNÇ UĞUR¹,
Salih MOLLAHALİLOĞLU¹

Özet

COVID-19 salgınının fiziksel etkileri dışında ruh sağlığını etkilediği ve özellikle sağlık ile ilgili kaygıları ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Bu etki yaş grupları arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Bu çalışmanın amacı da COVID-19 salgınında hastalık korkusunun X, Y, Z nesilleri üzerindeki etkilerini araştırmak olarak belirlenmiştir. Çalışmamızdaki veri toplama araçlarımız arasında; araştırmacılar tarafından oluşturulan bireylerin sosyodemografik, mesleki, eğitim düzeyi, alışkanlıklar ve hastalıklara karşı önlem alma davranışlarını içeren 21 sorudan oluşan sosyodemografik veri formu, Kovid-19 Korku Ölçeği (K19K Ölçeği) ve Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-21 (DAS-21) bulunmaktadır. Çalışma grubunda yer alan 1131 katılımcının %62,2'si (n:703) kadın olup yaşları ortalama 35,07±10,88 (değerleri arasında 18-74) yıl idi. Çalışma grubunun K19K Ölçeğinden aldıkları puanlar ile nesillerin ilişkisi incelendiğinde Y neslinin X ve Z nesline göre daha yüksek korku yaşadığı görüldü. Ayrıca Z ve Y neslinin X nesline göre daha yüksek depresyon, Y neslinin Z nesline göre daha yüksek anksiyete ve Z ve Y neslinin X nesline göre daha yüksek stres puanı aldığı tespit edildi. COVID-19 salgınında hastalık korkusunun ve depresyon, anksiyete duygularının X, Y, Z nesilleri üzerindeki etkileri farklılıklar göstermektedir. Bu durum ileriki dönemlerde gelişecek salgınlar ve diğer katastrofik olaylara toplumun farklı yaş gruplarında yer alan bireylerin tepki ve korku durumlarını kestirebilmek ve halk sağlığı adına koruyucu uygulamaların planlaması adına yararlı olabilir.

Anahtar kelimeler: Nesiller, korku, COVID-19.

Abstract

It is stated that the COVID-19 epidemic affects mental health apart from its physical effects on people, and especially raises health-related concerns. This effect may differ between age groups. The aim of this study was to evaluate the effects of fear of disease on X, Y, Z generations in the COVID-19 epidemic. Among our data collection tools in our study; There is a sociodemographic data form consisting of 21 questions including sociodemographic, occupational, educational level, habits and taking precautions against diseases of individuals created by researchers, COVID-19 Fear Scale (C19F Scale) and Depression, Anxiety and Stress Scale-21 (DAS-21). Of the 1131 participants in the study group, 62.2% (n:703) were female, with a mean age of 35.07±10.88 (18-74 years between values). When the relationship between the scores of the study group from the C19F Scale and the generations is examined it was observed that the Y generation experienced higher fear than the X and Z generation. In addition, it was determined that the Z and Y generation had higher depression than the X generation, the Y generation had higher anxiety than the Z generation, and the Z and Y generation had higher stress scores than the X generation. In the COVID-19 epidemic, the effects of fear of illness and feelings of depression and anxiety on X, Y, Z generations show differences. This situation can be useful in predicting the reaction and fear of individuals in different age groups of the society to epidemics and other catastrophic events that will develop in the future, and in the planning of preventive practices on behalf of public health.

Keywords: Generations, fear, COVID-19.

1- Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. Öğr. Üyesi Egemen ÜNAL

e-posta / e-mail: egemenunal28@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received: 24.01.2022, **Kabul Tarihi / Accepted:** 26.05.2022

ORCID: Egemen ÜNAL: 0000-0002-9939-9191, Mehmet Enes GÖKLER: 0000-0002-1524-8565, Dilek TUNÇ UĞUR: 0000-0003-3333-3955, Salih MOLLAHALİLOĞLU: 0000-0001-7384-4106

Nasıl Atıf Yapırım / How to Cite: Ünal E, Gökler ME, Tunç Uğur D, Mollahaliloğlu S. COVID-19 salgınında hastalık korku durumlarının x, y ve z nesilleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. 2022;7(2):351-60.

Giriş

COVID-19'un Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel bir salgın olarak nitelendirilmesi sonrasında tüm dünya genelinde toplumsal hayatta ciddi bir farklılaşma ortaya çıkmaya başlamıştır. Kısa süre içerisinde tüm dünyadaki günlük hayatı olumsuz etkileyen salgın, sosyal, kültürel, ekonomik birçok alanda tahribata neden olmuştur. Pandeminin insanlar üzerindeki fiziksel etkileri dışında ruh sağlığını etkilediği, özellikle sağlık ile ilgili kaygıları ortaya çıkardığı belirtilmektedir (1). Bu kaygıların yaş gruplarına göre dağılımları farklılıklar göstermektedir. Çünkü her yaş grubunun bu hastalıktan etkilenme ve sosyalleşmesinin kısıtlanması farklılık arz etmektedir. Qiongni Chen ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada genel olarak daha fazla enfekte olma ve ölme kaygısı yaşayan yaşlı bireylerin daha ciddi psikolojik semptomlar geliştirdiği bildirilmektedir (2). Haliyle bu semptom ve olumsuz sağlık durumlarına ilişkin önleyici ve tedavi edici sağlık hizmetleri de değişiklik göstermektedir. Farklı çalışmalarda COVID-19 salgınında daha çok olumsuz etkilenen grupların; yaşlılar, gençler, kadınlar, öğrenciler, göçmen olarak çalışanlar (3, 4) ve hapiste bulunanlar ile evsizler (5) olduğu bildirilmektedir. Bu anlamda salgını yaşayan ve salgının tüm etkilerinden farklı şekillerde zarar gören yaş gruplarına ait popülasyonların ayrı ayrı ele alınması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Literatürde dünya genelinde nesiller X, Y, Z nesilleri olarak adlandırılmaktadır (6). X nesli, 1965-1979 arası doğan bireyleri ifade etmede kullanılan bir tanım iken,

bugün bu yaş grubunda yer alan bireylerin en yaşlısı 57, en genci 43 yaşındadır. X nesli kurallara uyumlu, aidiyet duygusu güçlü, otoriteye saygılı, sadık, çalışkanlığa önem veren bir nesil olarak tanımlanmaktadır (7). Y nesli ise, 1980-1999 arası doğana verilen isimdir ve bu grubun en yaşlısı 42, en genci ise 23 yaşındadır. Önceki ve sonraki kuşak arasında bir geçiş nesli özelliği gösteren bu nesil bağımsız olmayı önemseyen, duyarlı, eğitim ve yabancı dil becerileri ile farklılar gösteren bir gruptur (7). Z nesli, 2000 yılı ve sonrası doğanlara verilen bir tanımlama olup, bu bireylerin bugün en büyüğü 22 yaşındadır. Bu nesilde yer alan gençler internet ve mobil teknolojileri kullanmayı kolayca becerebilmekte ve akıllı telefonlar ya da tablet bilgisayarlar ile her alanda özellikle sosyal medyada aktif olarak yer almaktadırlar. Diğer nesillerden farklı olarak, internet ve teknoloji ile doğdukları tabir edilmektedir (8). Nesillerin içinde buldukları dönemde COVID-19 salgınına yönelik verdikleri reaksiyonlar ve korkunun etkileri de daha fazla enfekte olma, kısıtlanma ve ölme kaygısı yaşama gibi nedenlerden dolayı değişkenlik içerebilir. Literatürde COVID-19 salgınının toplum üzerinde farklı yaş gruplarında yarattığı korku davranışını irdeleyen çalışmalar yer almaktadır (9, 10). Ancak günümüzde popüler bir kavram olan X, Y, Z nesilleri gibi özgün bir gruplandırma yapılarak incelendiği çalışma kısıtlıdır. Bu çalışmanın amacı da COVID-19 salgınında hastalık korkusunun X, Y, Z nesilleri üzerindeki etkilerini araştırmak olarak belirlenmiştir.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipteki çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ) Halk Sağlığı Anabilim Dalı tarafından 15 Kasım 2020-31 Ocak 2021 tarihleri arasında yapıldı. Veriler il ve coğrafik bölge seçimi

gözetilmeksizin araştırmaya katılmayı kabul etmiş ülke sınırları içerisindeki 18 yaş üzeri bireylerden bilgilendirilmiş onamları alınarak toplandı. Çalışma öncesinde AYBÜ Etik kurulundan 14/01/2021 tarih ve 65 sayılı etik

izin alındı. Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların ad-soyad-kimlik numarası gibi kişisel bilgileri istenmedi. Çalışmamızdaki veri toplama araçları arasında; araştırmacılar tarafından oluşturulan bireylerin sosyodemografik, mesleki, eğitim düzeyi, alışkanlıklar ve hastalıklara karşı önlem alma davranışlarını içeren 21 sorudan oluşan sosyodemografik veri formu, Kovid-19 Korku Ölçeği (K19K Ölçeği) ve Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-21 (DAS-21) bulunmaktadır.

K19K Ölçeği: Ahorsu ve arkadaşları tarafından geliştirilen Ladikli ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan 7 sorudan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan her madde 1-5 puan (1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4: katılıyorum ve 5: kesinlikle katılıyorum) arasında puanlandırılmaktadır. Kişilerin ölçekten aldıkları puan 7-35 arasında değişmekte olup, ölçeğin kesim puanı yoktur. Ölçekten alınan puan arttıkça yeni tip COVID-19 korkusu artmaktadır (11, 12).

DAS-21 Ölçeği: Lovibond ve arkadaşları tarafından geliştirilen 21 sorudan oluşan 4 lü Likert tipi bir ölçektir (13). Ölçekte

yer alan her madde 1-4 puan (1: hiçbir zaman, 2: bazen, 3: oldukça sık 4: her zaman) arasında puanlandırılmaktadır. Kişilerin ölçekten aldıkları puan 21-84 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan arttıkça Depresyon, Anksiyete ve Stres oranı artmaktadır. Bu ölçek 2018 yılında Sarıçam ve arkadaşları tarafından Türkçe diline çevrilerek geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır (14).

Katılımcıların çalışmamıza katılımı COVID-19 salgını nedeniyle Google arama motoru üzerinden anket olarak yüklenerek internet üzerinden online uygulandı. Araştırma için örneklem büyüklüğü sıklık %50, α hata payı 0,05 ile yaklaşık 400 olarak bulunmuş, desen etkisi 2 olarak alınarak minimum 800 olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler IBM-SPSS (Versiyon 22.0) programı kullanılarak değerlendirildi. İstatistik anlamlılık sınırı $p \leq 0,05$ olarak alındı. Kategorik verilerin değerlendirilmesinde kıkare testi kullanıldı. Ortalamaların karşılaştırıldığı durumlarda normal dağılım incelemesi yapılmasının ardından ilgili hipotez testleri uygulanmıştır. Tanımlayıcı verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanıldı.

Bulgular

Çalışma grubunda yer alan 1131 katılımcının %62,2'si (n: 703) kadın olup yaşları ortalama $35,07 \pm 10,88$ (değerleri arasında 18-74) yıl idi. Katılımcıların 212'si (%18,7) Z neslinde, 595'i (%52,6) Y neslinde yer almakta idi. Çalışma grubunda Y

neslinde kadın cinsiyet daha fazla idi ayrıca Z neslindeki bireylerin daha az sigara kullandığı tespit edildi. Çalışma grubunun sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma grubunun sosyodemografik özellikleri.

	Z		Y		X		X ² ; p*
	n	%	n	%	n	%	
Cinsiyet							
Erkek	85	40,1	204	34,3	139	42,9	7,182;
Kadın	127	59,9	391	65,7	185	57,1	0,028

Öğrenim durumu							
İlkokul	3	1,4	6	1,0	8	2,5	343,992; <0,001
Orta okul	10	4,7	9	1,5	8	2,5	
Lise	148	69,8	74	12,4	41	12,7	
Üniversite	47	22,2	355	59,7	179	55,1	
Lisansüstü	4	1,9	151	25,4	88	27,2	
Gelir düzeyi							
>3000 TL	34	16,0	38	6,4	22	6,8	69,786; <0,001
3000-5000 TL	80	37,8	154	25,9	52	16,0	
5000-10000 TL	66	31,1	212	35,6	121	37,4	
<10000 TL	32	15,1	191	32,1	129	39,8	
Medeni hal							
Bekar	207	97,6	190	31,9	19	5,9	485,161; <0,001
Evli	4	1,9	386	64,9	276	85,1	
Boşanmış	1	0,5	19	3,2	29	9,0	
Kiminle yaşıyor							
Yalnız	17	8,0	64	10,7	19	5,9	458,900; <0,001
Eşim/Eşim ve çocuklarımla	4	1,9	375	63,0	263	81,2	
Ebeveynlerimle	169	79,7	111	18,7	16	4,9	
Diğer	22	10,4	45	7,6	26	8,0	
Hekim tanımlı kronik hastalık							
Yok	191	90,1	514	86,5	215	66,4	69,382; <0,001
Var	21	9,9	80	13,5	109	33,6	
Sigara kullanımı							
Yok	179	84,4	463	77,8	244	75,3	6,490; 0,039
Var	33	15,6	132	22,2	80	24,7	
Alkol kullanımı							
Yok	205	97,2	579	97,3	319	98,5	1,410;
Var	6	2,8	16	2,7	5	1,5	

*Ki-Kare testi kullanıldı

Çalışma grubunun K19K Ölçeğinden aldıkları puanlar ile nesillerin ilişkisi incelendiğinde Y neslinin X ve Z nesline göre daha yüksek korku yaşadığı görüldü. Ayrıca Z ve Y neslinin X nesline göre daha yüksek depresyon, Y neslinin Z nesline göre daha

yüksek anksiyete ve Z ve Y neslinin X nesline göre daha yüksek stres puanı aldığı tespit edildi (her biri için $p < 0,05$). Çalışma grubunun K19K ve DAS Ölçeğinden aldıkları puanların nesillere göre dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Çalışma grubunun K19K ve DAS Ölçeğinden aldıkları puanların nesillere göre dağılımı.

	Z ¹			Y ²			X ³			p*
	Ortanca	IQR 25	IQR 75	Ortanca	IQR 25	IQR 75	Ortanca	IQR 25	IQR 75	
Korku	13,00	10,00	16,00	15,00	11,00	18,00	13,00	10,00	17,00	1-2:<0,001 1-3:1,000 2-3:<0,001
Depresyon	5,00	2,00	9,00	5,00	2,00	8,00	3,00	1,00	6,00	1-2:0,913 1-3:<0,001 2-3:<0,001
Anksiyete	2,00	0,00	5,00	3,00	1,00	6,00	1,50	0,00	4,00	1-2:0,126 1-3:0,292 2-3:<0,001
Stres	5,00	2,00	8,00	6,00	2,00	8,00	4,50	1,00	7,00	1-2:0,670 1-3:<0,001 2-3:<0,001

*Kruskal Wallis testi kullanıldı.

Z neslindeki bireylerin sosyal mesafe kuralına uyumunun diğer nesillere göre daha az olduğu tespit edildi (p=0,042). Y neslindeki bireylerin ise diğer nesillere göre daha fazla erzak stokladıkları görüldü (p=0,037). Temizlik, maske ve gerekli olmadıkça evden çıkmama gibi diğer

önlemlerin uygulanması tüm nesillerde yüksek oranlarda gözlenmekteydi ancak bu önlemlerin uygulanması bakımından nesiller arasında fark bulunamadı (her biri için p>0,05). Çalışma grubunun pandemi nedeniyle aldıkları önlemlerin nesillere göre dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Çalışma grubunun pandemi nedeniyle aldıkları önlemlerin nesillere göre dağılımı.

Önlemler	Z		Y		X		X ² ; p
	n	%	n	%	n	%	
Gerekli olmadıkça evden dışarı çıkmıyorum							
Hayır	13	6,1	44	7,4	28	8,6	1,188;
Evet	199	93,9	551	92,6	296	91,4	0,552
Ellerimi gün içinde en az 30 sn sabunla yıkıyorum							
Hayır	31	14,6	67	11,3	41	12,7	1,695;
Evet	181	85,4	528	88,7	283	87,3	0,428
Dışarıya çıkmak zorunda kalırsam maske takıyorum							
Hayır	146	68,9	386	64,9	199	61,4	3,142;
Evet	66	31,1	209	35,1	125	38,6	0,208
En az 1 metre olacak şekilde sosyal mesafeye dikkat ediyorum.							
Hayır	50	23,6	99	16,6	51	15,7	6,358;
Evet	162	76,4	496	83,4	273	84,3	0,042
Sıklıkla temas edilen yerleri gün içinde temizliyorum.							
Hayır	120	56,6	288	48,4	162	50,0	4,233;
Evet	92	43,4	307	51,6	162	50,0	0,120
Evime erzak stokladım							
Hayır	159	75,0	396	66,6	234	72,2	6,589;
Evet	53	25,0	199	33,4	90	27,8	0,037
Kolonya vb. dezenfektan temin ettim							
Hayır	66	31,1	178	29,9	114	35,2	2,725;
Evet	146	68,9	417	70,1	210	64,8	0,256

*Ki-Kare testi kullanıldı.

Çalışma grubunun hastalıklara karşı algısı incelendiğinde Z neslinin genel olarak soğuk algınlığına karşı hassas olma ve birinin elini sıktıktan sonra hemen elleri yıkama fikirlerine daha az katıldığı görüldü (her biri için $p < 0,05$). Ayrıca X neslinde yer alan bireyler etrafımdaki insanlara göre hastalığa yakalanma olasılığının fazla olduğunu ve paraya dokunduktan sonra

ellerinin kirlendiğini daha fazla düşünüyordu (her biri için $p < 0,05$). Bağışıklık sisteminin bireyleri diğer hastalıklardan koruduğunu ve insanların hapşırırken ağızını kapatmamasının bireyleri rahatsız edeceği düşünceleri ile nesiller arasında ilişki bulunmamıştır (her biri için $p > 0,05$). Çalışma grubunun hastalıklara karşı savunmasızlık algılarının dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Çalışma grubunun hastalıklara karşı savunmasızlık algılarının dağılımı.

Önlemler	Z		Y		X		X ² ; p
	n	%	n	%	n	%	
Genel olarak soğuk algınlığına karşı hassasım							
Fikrim yok	58	27,4	69	11,6	50	15,4	30,205; <0,001
Katılmıyorum	94	44,3	334	56,1	166	51,2	
Katılıyorum	60	28,3	192	32,3	108	33,3	
Birinin elini sıktıktan sonra hemen ellerimi yıkarım							
Fikrim yok	45	21,2	45	7,6	26	8,0	34,418; <0,001
Katılmıyorum	40	18,9	143	24,0	76	23,5	
Katılıyorum	127	59,9	407	68,4	222	68,5	
Bağışıklık sistemim beni diğer hastalıklardan koruyor							
Fikrim yok	76	35,8	175	29,4	93	28,7	3,912; 0,418
Katılmıyorum	43	20,3	142	23,9	76	23,5	
Katılıyorum	93	43,9	278	46,7	155	47,8	
Etrafımdaki insanlara göre hastalığa yakalanma olasılığım fazla							
Fikrim yok	66	31,1	150	25,2	93	28,7	12,493; 0,014
Katılmıyorum	107	50,5	299	50,3	135	41,7	
Katılıyorum	39	18,4	146	24,5	96	29,6	
Paraya dokunduktan sonra ellerim kirlenmiyor							
Fikrim yok	22	10,4	21	3,5	12	3,7	20,687; <0,001
Katılmıyorum	178	84,0	524	88,1	277	85,5	
Katılıyorum	12	5,7	50	8,4	35	10,8	
İnsanların hapşırırken ağızını kapatmaması beni rahatsız eder							
Fikrim yok	8	3,8	15	2,5	2	0,6	8,545; 0,074
Katılmıyorum	10	4,7	44	7,4	26	8,0	
Katılıyorum	194	91,5	536	90,1	296	91,4	

*Ki-Kare testi kullanıldı.

Tartışma

X, Y ve Z nesillerine göre COVID-19 korkusu ve bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürüttüğümüz çalışmanın sonuçlarına göre X neslinin

diğer nesillere göre pandeminin oluşturduğu psikolojik duruma daha iyi uyum sağladığı gözlenmektedir. Özellikle depresyon ve stres değişkenleri X neslinde daha düşük olarak tespit edilmiştir. X neslinde yer alan

bireylerin yaş ortalamalarının yüksek olması, diğer iki nesile göre toplumsal ve ekonomik zorlanmalara karşı daha tecrübeli olmaları ve yine bu tür olağanüstü gelişmelere karşı duyarlılıklarının daha düşük olması gibi nedenler X neslinin COVID-19 salgını sebebiyle yaşadıkları stres ve depresyon duygularının düşük olmasını açıklar niteliktedir. Öte yandan korku ve anksiyete düzeylerinin ise Y neslinde daha belirgin olması dikkat çekicidir. Diğer taraftan bireylerin algı ve davranışları incelendiğinde, Z neslinin sosyal mesafeye daha az uyum gösterdiği, Y neslinin daha fazla erzak depoladığı ve X neslinin hastalık algılarında daha koruyucu davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

Yapılan çalışmalar COVID-19 korkusu ile depresyon, anksiyete ve stres arasında pozitif ilişkinin olduğu yönündedir (15, 16). Aslında korku bir yandan organizmayı iyi bilinen "dövüş ya da kaç" tepkisiyle tepki vermeye sevk eden duyguyu temsil etmektedir (17). Aynı zamanda korku, depresyona yol açabilecek anksiyete belirtileriyle güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu durum uzamış korkunun ve kısmen kaygının nasıl depresyona yol açtığını açıklamaktadır (18, 19). Çin'de COVID-19'un psikolojik etkileri üzerine yapılan bir çalışmada katılımcıların yaklaşık üçte birinin orta ila şiddetli anksiyete yaşadığı bildirilmiştir (20). COVID-19 korkusunun depresyon, anksiyete ve stresi tetikleemesinin sebebi diğer viral solunum yolu hastalıklarına kıyasla çok daha yüksek bulaşıcılık, ciddi hastalık ve ölümle sonuçlanabilmesidir (18). Aynı zamanda, sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle bireylerin yalnızlık duygusunun güçlendiği ve anksiyete semptomları arttığı bildirilmiştir (19). Y neslindeki yüksek korku düzeyinin ileride depresyona dönüşerek oluşturacağı olumsuz etki öngörüldüğünde Y neslinin bu durumun bir sonucu olarak ruhsal hastalıklar açısından riskli bir nesil olduğu düşünülebilir. Özellikle Y neslinin bağımlı nüfusu geçindirmesi ve geçim kaygısı yaşaması, korku ve stres düzeyindeki artışın diğer bir nedeni olabilir. X neslindeki depresyon ve anksiyete düzeyinin diğer nesillere göre daha düşük olmasının nedeni ise bu neslin

kendi kendine yetebilen bir nesil olması olabilir (21). Kassim ve arkadaşlarının Malezya'da yaptıkları çalışmada depresyon, anksiyete ve stresin, yaş kategorileri arasında önemli ölçüde farklı olduğunu ve 25 yaş altı grupta önemli ölçüde daha yüksek depresyon, anksiyete ve stres seviyelerine sahip olduğunu bildirmişlerdir (22). Benzer şekilde Alkhamess'in çalışmasında da COVID-19 pandemisi sürecinde 30 yaş altında ve kadınlarda yüksek depresyon ve stres tespit edilmiştir (23).

COVID-19'un bulaşıcılığına ilişkin mevcut verilere göre enfeksiyonun bulaşmasını azaltmak için maske takma, el hijyeni uygulamaları, sosyal mesafe ve karantina gibi tedbirler önerilmektedir (24). Velikonja ve arkadaşları çalışmalarında katılımcılar el ve öksürük hijyenine sıkı sıkıya bağlı kaldığını, kalabalık yerlerden kaçındıklarını, enfeksiyon riski olan kişilerden uzak durduklarını ve yaklaşık üçte ikisinin evde kalmayı tercih ettiğini bildirmiştir. Aynı çalışmada bireyler düzenli olarak ellerini ve nesnelere dezenfekte ettiğini, yüzde 60'ının en az iki haftalık erzak depoladığını ve dörtte biri kadarının yüz maskesi kullandığını tespit edilmiştir (25). Çalışmamızda da benzer şekilde maske, mesafe ve temizlik önerilerine uyum yüksektir. Literatürde özellikle yaş arttıkça uyumun arttığı bildirilmiştir (26, 27). Z neslindeki sosyal mesafeye uyumun daha az olması bu neslin doğrudan COVID-19 ölüm riski altında sınıflandırılması da, virüs bulaşma riskiyle ilişkili olmaları açısından önemlidir. Çalışmamızda Y neslinin daha yüksek oranda erzak stoklaması bu gruptaki bireylerin korunmacı davranışlarının diğer gruplara göre yüksek olması ile açıklanabilir.

Hastalıklara karşı savunmasızlık algısı soruları başlıca sistemimizin direnci veya zayıflığı ile ilgili ifadeleri ve diğerleriyle birlikte riskli durumlara karşı kaçınma veya kaçınmama davranışı hakkındaki ifadeleri içerir ve değerlendirilen kişiyi basit tiksinden ötesine geçen bireyin COVID-19 bulaşma riskinin yüksek olduğu gösterebilir (27). Literatüre göre daha yaşlı, düşük eğitim düzeyine sahip bireyler ile kadın cinsiyetin hastalıklara karşı kendini daha savunmasız

gördükleri bildirilmiştir (26). Çalışmamızda da benzer şekilde yaşlı nesiller kendilerini hastalıklara karşı daha savunmasız görüyorlardı. Bu düşünce bireylerin psikolojik durumlarını da etkileyebilmektedir. Velikonja ve arkadaşları çalışmalarında anksiyete gibi daha fazla psikolojik sıkıntı yaşayan, enfeksiyonlara karşı kendini daha savunmasız hisseden ve mikroorganizmalardan daha fazla kaçınan bireylerde daha fazla önleyici davranışın görüldüğünü bildirmişlerdir (25). Wong ve arkadaşları ise çalışmalarında yüksek bir anksiyete seviyesini COVID-19'a karşı önleyici tedbirlerin kullanımının artmasıyla ilişkilendirmiştir (28). COVID-19'a karşı

kendini savunmasız hissedenlerin anksiyetelerinin artmasının yanı sıra market alışverişinde daha dikkatli davrandığı, mağazalara daha az ziyaret ve daha az yüz yüze etkileşim gerçekleştirdiği bildirilmiştir (29).

Çalışmanın kısıtlılıkları

Anketlerin çevrimiçi olarak yanıtlanmasının istenmesi ve belirlenen minimum örneklem büyüklüğünün elde edilmesinde bir örneklem seçimi yapılmadan tüm popülasyondan veri toplanması çalışmanın kısıtlılıkları olarak dikkati çekmektedir. Bu anlamda çalışmanın sonuçları genel topluma genellenemez.

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 gibi ciddi ve güncel bir konunun X, Y, Z nesilleri gibi özgün bir gruplandırma yapılarak incelenmesi, konuya ilişkin yeni hipotezler geliştirilmesi ve ilerleyen süreçlerde daha kapsayıcı toplumsal çalışmalar yapılması adına yararlı olacaktır. COVID-19'un sebep olduğu korku, depresyon, anksiyete ve stres ile bireylerin aldıkları önlemlerin yaş gruplarına bağlı olarak değişkenlikler göstermesi ile ilgili birçok yayın bulunmakta iken, X, Y ve Z nesli arasında bu değişkenlerin nasıl değiştiğini tespit eden herhangi bir çalışma izlenmedi.

Bu çalışmanın sonuçları özellikle nesiller arasında korku, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin farklarının ve bu davranışların ileri önemlerde oluşturacağı ek sorunların öngörülmesi yönünde yol gösterici olabilir. İlaveten bu sonuçlarla ileriki dönemlerde gelişecek salgınlar ve diğer katastrofik olaylara toplumun farklı yaş gruplarında yer alan bireylerin tepki ve korku durumlarını kestirebilmek ve halk sağlığı adına koruyucu uygulamaların planlaması mümkün olabilir.

Kaynaklar

1. Huang Y, Zhao N. Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Res.* 2020;288:112954.
2. Chen Q, Liang M, Li Y, Guo J, Fei D, Wang L, et al. Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak. *Lancet Psychiatry.* 2020;7(4):e15-e6.
3. Qiu J, Shen B, Zhao M, Wang Z, Xie B, Xu Y. A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *Gen Psychiatr.* 2020 Mar 6;33(2):e100213. doi: 10.1136/gpsych-2020-100213. Erratum in: *Gen Psychiatr.* 2020 Apr 27;33(2):e100213corr1.
4. Tian F, Li H, Tian S, Yang J, Shao J, Tian C. Psychological symptoms of ordinary Chinese citizens based on SCL-90 during the level I emergency response to COVID-19. *Psychiatry Res.* 2020;288:112992.
5. Holmes EA, O'Connor RC, Perry VH, Tracey I, Wessely S, Arseneault L, et al. Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health science. *Lancet Psychiatry.* 2020;7(6):547-60.
6. Wiedmer T. Generations do differ: Best practices in leading traditionalists, boomers, and generations X, Y, and Z. *Delta Kappa Gamma Bulletin.* 2015;82(1):51.
7. Kolnhofer-Derecskei A, Reicher RZ, Szeghegyi A. The X and Y generations' characteristics comparison. *Acta Polytechnica Hungarica.* 2017;14(8): 107-25.
8. Singh AP, Dangmei J. Understanding the generation Z: the future workforce. *Asian J Multidiscip Stud.* 2016;3(3):1-5.
9. Mertens G, Gerritsen L, Duijndam S, Saleminck E, Engelhard IM. Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *J Anxiety Disord.* 2020;74:102258.
10. Hossain MA, Jahid MIK, Hossain KMA, Walton LM, Uddin Z, Haque MO, et al. Knowledge, attitudes, and fear of COVID-19 during the Rapid Rise Period in Bangladesh. *PloS One.* 2020;15(9):e0239646.
11. Ahorsu DK, Lin C-Y, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH. The fear of COVID-19 scale: development and initial validation. *Int J Ment Health Addict.* 2020:1-9.
12. Ladikli N, Bahadır E, Yumuşak Fn, Akkuzu H, Karaman G, Türkkan Z. Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin Türkçe Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması. *Int J Soc Sci.* 2020;3(2):71-80.
13. Lovibond S, Lovibond P. Manual for the depression anxiety stress scales. 2nd edn. Sydney: Psychology Foundation, 1995. Google Scholar. 1995:4-42.
14. Sarıçam H. The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in health control and clinical samples. 2018.
15. Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H. Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *Int J Ment Health Addict.* 2021;19(6):2369-82.
16. Harper CA, Satchell LP, Fido D, Latzman RD. Functional fear predicts public health compliance in the COVID-19 pandemic. *Int J Ment Health Addict.* 2021;19(5):1875-88.
17. Lebel RD. Moving beyond fight and flight: A contingent model of how the emotional regulation of anger and fear sparks proactivity. *Acad Manage Rev.* 2017;42(2):190-206.
18. Santini ZI, Jose PE, Cornwell EY, Koyanagi A, Nielsen L, Hinrichsen C, et al. Social disconnectedness, perceived isolation, and symptoms of depression

and anxiety among older Americans (NSHAP): a longitudinal mediation analysis. *Lancet Public Health*. 2020;5(1):e62-e70.

19. Rossi A, Panzeri A, Pietrabissa G, Manzoni GM, Castelnuovo G, Mannarini S. The anxiety-buffer hypothesis in the time of COVID-19: when self-esteem protects from the impact of loneliness and fear on anxiety and depression. *Front Psychol*. 2020;11:2177.
20. Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L, Ho CS, et al. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res*. 2020;17(5):1729.
21. Yu HC, Miller P. Leadership style: The X Generation and Baby Boomers compared in different cultural contexts. *Leadersh Organ Dev J*. 2005.
22. Kassim MAM, Pang NTP, Mohamed NH, Kamu A, Ho CM, Ayu F, et al. Relationship between fear of COVID-19, psychopathology and sociodemographic variables in Malaysian population. *Int J Ment Health Addict*. 2021:1-8.
23. Alkhamees AA, Aljohani MS, Alghesen MA, Alhabib AT. Psychological Distress in Quarantine Designated Facility During COVID-19 Pandemic in Saudi Arabia. *Risk Manag Healthc Policy*. 2020;13:3103.

24. Adhikari SP, Meng S, Wu Y-J, Mao Y-P, Ye R-X, Wang Q-Z, et al. Epidemiology, causes, clinical manifestation and diagnosis, prevention and control of coronavirus disease (COVID-19) during the early outbreak period: a scoping review. *Infect Dis Poverty*. 2020;9(1):1-12.
25. Velikonja NK, Erjavec K, Verdenik I, Hussein M, Velikonja VG. Association between preventive behaviour and anxiety at the start of the COVID-19 pandemic in Slovenia. *Slovenian Journal of Public Health*. 2020;60(1):17.
26. De Coninck D, d'Haenens L, Matthijs K. Perceived vulnerability to disease and attitudes towards public health measures: COVID-19 in Flanders, Belgium. *Personality and Individual Differences*. 2020;166:110220.
27. Díaz A, Beleña Á, Zueco J. The role of age and gender in perceived vulnerability to infectious diseases. *Int J Environ Res*. 2020;17(2):485.
28. Wong LP, Hung C-C, Alias H, Lee TS-H. Anxiety symptoms and preventive measures during the COVID-19 outbreak in Taiwan. *BMC Psychiatry*. 2020;20(1):1-9.
29. Makhanova A, Shepherd MA. Behavioral immune system linked to responses to the threat of COVID-19. *Personality and Individual Differences*. 2020;167:110221.